

Prepričan sem, da tega ni kriva samo petinštiridesetletna odsotnost demokracije, pač pa je to tisti temni del samouničevalskega, črnega, egoističnega, predvsem pa majhnega naroda. In kot pravi pesnik: »Kakorkoli računaš, biti majhen narod pomeni, da ni ljudi...« In neki drugi pesnik (iz nekega drugega, aktivnega časa) pa pravi: »O, če ljudi bi ne bilo pri nas, ljudi, ki ne ubogajo na vsak ukaz...« Dve sliki, dve podobi istega naroda. Dve resnici. Dva pola iste narodove slike. Prva kot ugotavljanje dejstev, kot racionalni povzetek za naprej, in druga, čustveno angažirana, široka in udarna. Iz obeh tako različnih in tako istih pesniških formulacij pa sledi, da biti majhen narod pomeni, obnašati se veliko in odprto. Bili smo hlapci, upam da bomo hlapci samo še v Cankarjevi igri. Prešernove pesimistične (pa vendar tako literarno bogate) ugotovitve so strašne. Cankarjeva satira in kritika sta brezkompromisni. »Narod si bo pisal sodbo sam; ne frak mu je ne bo in ne talar!« – nenadoma misel, ki je postala aktualna čez noč. Literatura nas opozarja s silovitostjo zgodovine! Literatura nas lahko ponovno osvešča in uči, da moderna država ne more temeljiti na simbiozi z nikakršno veroizpovedno usmeritvijo. In da samo kultura in umetnost lahko brezideološko gradita in spreminjata narodovo zavest.

Slovenci nismo prijeten narod. Predvsem nismo prijetni do samih sebe. In nova politična, pluralistična družba (in z njo tudi strankarsko-pluralističen šok) je, če v ničemer drugem, koristna predvsem v naslednjem:

- na površje so privrele prave in temne slovenske strasti in nam omogočile, da smo si lahko ponovno pogledali v pravi obraz. Morda nam bo to ponovno razkritje našega nacionalnega (ne preveč prijetnega) značaja omogočilo, da bomo gradili (in ne samo rušili) naprej...

- literatura je zazvenela drugače in bolj naravno. Nekatere besede so dobile spet svoj pravi smisel... in končno:

- nenadoma ima spet smisel biti socialist in komunist, saj – »Jaz verujem, da bo iz te brezprimerne preizkušnje izšlo prerojeno človeštvo! Bil bi hinavec in lažnjivec, če bi se imenoval socialista, pa bi v globočini svoje duše ne veroval v svoje ideale!« – Ivan Cankar, 1918 –

Alojz
Ihan

Boj za izstop iz sebe

Osnovni boj, ki ga moram bojevati za svojo literaturo, je boj proti napuhu. Boj za izstop iz sebe, za svoje izničenje, za trenutek, ko moja sredobežna sila postane enaka ničli in se preneha vmešavati v tok mojih zgodb. Nacionalno je vrsta napuha. Prejkone koristnega za življenje, morda celo nujnega napuha, brez katerega bi uplahneli kot preluknjane plavalne race, del nujno potrebne teže, ki nas

varno priklepa na zemljo, da ne odrčimo, ampak obdelujemo vrtove, čakamo pred vrati občinskih uradov in elegantno, brez pretirane bojazni prislanjamo telefonsko slušalko k ušesu. Na tej točki pa se mi pisanje zgodb ženevemkolikič kaže kot stanje, ki ni od tega sveta, ki se ne ravna po zakonih življenja, katerih del sem v devetindvajsetih letih že spoznal in se

jim navadil čimbolj uživaško prepuščati. Priprave za pisanje so drugačne kot za sprehod po stari Ljubljani in zato mi ni še nikoli zavest o nacionalnem na papir zvabila omembe vredne zgodbe. Celo nasprotno, pri pisanju čutim, da me nacionalno ovira enako kot bi me navdušenje novepečenega avtomobilista, diplomiranca, poslovneža; napuh kot napuh torej. Zato je boj za pisanje vedno tudi boj proti nacionalnemu v meni, morda celo v prvi vrsti, kajti preden se ne otresem mase drugih, mase skupnosti (kar je nacionalno), nimam nobenega upanja, da se bom uspel otresti tudi svoje lastne mase, zagledanosti v lastno gravitacijsko polje.

In če občutim ta problem že pri osnovnem čutenju nacionalnosti, pri čutenju »malega, nepolitičnega človeka«, si ne morem niti predstavljati svojega položaja na »branikih nacionalnega«, kjer bi kot satelitska antena sprejemal dva milijona nacionalnih impulzov in jih pretvarjal v stereo zvok in visokoločljivo sliko. Pri tem me ne bi toliko skrbel diletantizem, s katerim bi kot pisec mešal štrene v polju, ki pripada politiki, ekonomiji in kakšni priložnostni – logiji, skrbelo bi me, ker nacionalnih zgodb sploh ne bi bilo, ker ne bi prihajale, ker vem, da jih ne bi mogel pisati. Edina dolžnost, ki jo čutim kot pisec, je ta, da se selim za zgodbami kot se ribiči za ribjimi jatami in se skušam zadrževati tam, kjer je največ zgodb in kjer so najlepše. Nacionalno je mrtva voda, vsaj kar se mojih izkušenj tiče.

Z odkritjem te izkušnje pa menim, da nadaljnje razčlenjevanje tematike, ki jo ponuja anketa, z moje strani nekako ni več smiselno. Celotna tematika ostaja zunaj moje pisateljske izkušnje, zato dvomim v zanimivost morebitnih odgovorov, kajti dajal bi jih drug človek – nekdo, ki s suženjsko odvisnostjo vsak dan prisluškuje prdenju poštarjevega mopeda, da bi dobil v roke časopis in znova ocenjeval, kdaj bo počilo in kako; nekdo, ki se je po dolgem obotavljanju naposled naučil zdravo ljubiti svoje balkansko bistvo in si iz srednje Evrope v glavnem želi le avtomobile, nekdo, ki ima povprečne sanje in povprečne strahove in ni, da bi ga bilo vredno spraševati kaj drugače kot na referendumu in na volitvah, ko bodo spet naokoli.

Stekleni zvon nad Slovenijo je razbit

Andrej
Blatnik

Rad potujem. Če človek potuje, je prvo vprašanje, ki mu ga zastavijo domačini, iz katere dežele prihaja. Težavnost odgovora je odvisna od dežele, kjer ga je treba izreči. V Nemčiji (in drugod po zahodni Evropi) gre Jugoslavija težko z jezika, ker jo domačini pač poznajo v svoji, na njihova tla priseljeni izdaji. Lažje je v deželah daljnega Vzhoda in po robovih sveta, kajti tam je Jugoslavija dežela, nez-

nana kot vsaka druga, in to je prav blagodejno.

Ko potujem, se včasih zalotim, da premišlujem o Jugoslaviji. Velikokrat sem se na primer spraševal, zakaj je Jugoslovanom težje priti v nekatere neuvrščene dežele kot Zahodnjakom, če pa smo vendar tako tesno povezani, in kako da nam nekaj ugodnosti pri vstopu nudijo le dežele vzhodnega bloka, če pa z njimi vendar nič nimamo. Ampak s tem se človek